

ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE
BAHT VE BAHTLA İLGİLİ KELİMELEER ÜZERİNE
PROVERBS AND PHRASES ON FORTUNE
AND RELATING TO FORTUNE

AYŞE ÜNAL

Öğr. Gör., Atatürk Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER)
Lec., Ataturk University, Turkish Education Research and Application Center

ayse.unal@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-1015-5084>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-66, Eylül - September 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-Received Date : 07.09.2018

Kabul Tarihi-Accepted Date : 04.09.2019

Sayfa-Pages : 355-364

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4033>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE
BAHT VE BAHTLA İLGİLİ KELİMELER ÜZERİNE
PROVERBS AND PHRASES ON FORTUNE
AND RELATING TO FORTUNE

AYŞE ÜNAL

Öz

Dil kültür ilişkisi dilin ortaya çıktığı ilk andan yaşadığı son ana kadar devam eden bir olgu ve durumdur. Dil, ürettiği her yeni kavramı kültürün içerisine bırakır. Bu ürünler yıllar içinde damıtılır ve dilin en veziz ifadeleri olan atasözleri ve deyimler içerisinde yaşamını sürdürür. Bu çalışmada, Ömer Asım Aksoy tarafından hazırlanmış olan “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II” ile Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan “Bölge Ağızlarında Atasözleri ve deyimler I-II” adlı eserlerde geçen baht ve baht ile ilgili kelimeler atasözlerimizde ve deyimlerimizde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu eserler, dilimizde kullanılan atasözleri ve deyimlerin derlenerek bir arada sunulduğu önemli kaynaklardır. Bu kıymetli eserler, sadece kaynak olarak yararlanılan eserler değil; milletimizin ulusal varlıklarını merak edenler için içerisinde bulunan arkaik kelimelerle birlikte değerli birer tarihi vesikalardır. Çalışmada dil-kültür ilişkisi içerisinde derin anlamları olan ve dili kullanan insanların umutlarını, mutluluklarını ve bunun gibi duygu ve durumları karşılamak için kullandıkları baht, talih, kut, devlet, kısmet, uğur gibi kelimelerin atasözleri ve deyimlerimiz içerisindeki kullanımları tespit edilerek halk irfanındaki yerleri belirlenmeye çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Baht, kut, devlet, atasözü, deyim.

Abstract

Language is the phenomenon and condition that continues until the last moment when language-related language has emerged. Every new concept of language production is left in the culture. These products are distilled over the years and the language continues its life in proverbs and idioms which are the most vehement expressions. In this work, the words "Proverbs and Idioms Dictionary I-II" prepared by Ömer Asım Aksoy and other words about luck and related to luck in "Proverbs and Expressions I-II in the Dialects of the Region" issued by the Turkish Language Institute are not to be found in our proverbs and idioms that studied.

These works are the best-collected examples of the proverbs and idioms used in our language in general terms. These precious works are not only books that are used as source books; It is a valuable historical vocation along with the archaic words that are in place for those who are interested in national wealth. In the study, it was tried to determine the places of public awareness by determining the proverbs and utterances of words such as baht, luck, kut, devlet, fortune, luck etc. used by people who have profound meanings in language and culture and who use language to meet their hopes, happiness and emotions and situations like this.

Key Words: Fortune, Luck, Proverbs, Idioms

1. Giriş

Atasözü veya atalar sözü, “uzun deneme ve gözlemlere dayanarak söylenmiş ve halka mal olmuş söz” (TS I 1988) demektir. Tanımından da anlaşılacağı gibi atasözleri anonimdir. Atasözleri çok olan milletlerin dilleri de medenî bir dil hâline gelmiş demektir. Atasözleri, sahip olduğu milletin ulusal varlıklarını açık bir şekilde ortaya koyar. Onların tarihî süreçlerini, acılarını, sevinçlerini, kültürlerini ve bütün bu yaşanmışlıklardan çıkardıkları tecrübelerini anlatır. Atasözleri söyleyiş güzelliği, anlatım gücü ve kavram zenginliği bakımından çok önemli dil yapılarıdır.

Dilin işlenişi ve gelişmişliğinin göstergelerinden biri de deyimlerdir. “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım ve tabirlere” (TS I 1988) deyim denir. Deyimler de atasözleri gibi kalıp ifadelerdir. Deyimlerin atasözlerinden farkı, tam bir anlatım birimi olmamalarıdır. Deyimler cümle içerisinde sadece belirli bir kelime grubunun kalıplaşmasıyla oluşurlar ve asla tam bir cümle gibi değerlendirilmezler. Bir dilin zenginliği, deyimlerinin o dildeki kullanım çokluğunun ve anlamlarının genişliğine bağlıdır. Gerek atasözleri ve gerekse deyimlerin bir metin içerisinde sıklıkla kullanılması, söz konusu metnin kıymetini, sanatsallığını ve edebî gücünü artırır.

Bu çalışmayla dilimizin söz varlığı içerisinde yer alan geleneğimizi ve kültürümüzü yansıtan atasözleri ve deyimlerimizdeki baht ve bahtla ilgili olan diğer kelimelerin kullanıldıkları yerler örneklenerek verilmeye çalışıldı.

Çalışmada “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II” ve Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II adlı kitaplarda geçen *baht* ve *baht* anlamı taşıyan *talih*, *şans*, *kader*, *kısmet*, *kut* gibi kelimelerin kullanıldığı atasözleri ve deyimlerin tespiti yapıldı. Tespit edilen atasözleri ve deyimler içerisinde kullanılan *baht* ve *bahtla* ile ilgili kelimelere ve anlamında *baht* ve benzeri anlamları taşıyanlar şeklinde ayrı ayrı sınıflandırıldı. Bu sınıflandırmada ilk olarak atasözleri değerlendirildi, daha sonra ise deyimler değerlendirildi. Bu değerlendirmeler sonucunda; *baht*, *talih*, *kader*, *kısmet*, *kut*, *devlet*, *fırsat* ve *uğur* kelimeleri atasözü ve deyimlerimizde kullanılan *baht* ve *bahtla* ilgili kelimeler tespit edildi.

Baht, *talih*, *şans* gibi kelimeler dilimizin içerisinde insanların umutlarını, yaşantılarını ve karşılaştıkları durumları tanımlamak için kullanılmış kelimelerdir. Dilimiz, yüzyıllardır gelişen ve değişen kültür coğrafyasında etkileşime girdiği kültürlerin içerisinde bulunan; umutlarını, inançlarını, isteklerini, yaşadıklarını vb. tüm durumları tanımlamak için Farsçadan *baht* kelimesini, Arapçadan *kısmet*, *talih*, *nasip*, *kader*, *devlet* kelimelerini; Fransızcadan *şans* kelimesini ve kendi içerisinde de *kut* (kutlu, kutsal gibi.) kelimesini tüm bu duyguları iletmek ve ifade etmek için kullanmaktadır.

Bu kelimelerden *baht*: *Büyük Türkçe Sözlük*'te “a. 1. Gelecekteki olayları kaçınılmaz bir biçimde belirleyen ilahî iradenin insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi, kader, talih. 2. Şans” şeklinde tanımlanırken; *talih*: şans; *kısmet* 1. Tanrı'nın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu, nasip. 2. Evlenme talihi: 3. Olayların kötü sonuçlarını tevekkülle karşılama durumu. 4. Talih, kader, şans şeklinde tanımlanmaktadır (TS I 1988).

Türkçede ise bu anlamlarda kullanılan ve en eski yazılı kaynaklarımızda karşılaştığımız kelime ise “*kut*”tur. *Kut*, *Büyük Türkçe Sözlük*'te “a. 1. Devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç. 2. Mutluluk. 3. mit. İlahi bir kaynaktan gelen rahmet, bereket.” anlamlarında kullanılmaktadır (TS I 1988).

Bu kelimelerin birçoğunu Türkçenin kültür coğrafyası içerisinde komşu olduğu, birlikte yaşadığı dillerden aldığımızı, bazılarının ise İslam dinine geçişten sonra dilimizin içerisinde yer aldığını görmekteyiz. Bu sebeple bu kelimelerin tarihi kökenlerini incelerken Türkçe içerisinde en eski yazılı kaynaklarda tespit edilen kelimeler örneklendirilmeye çalışıldı.

Türkçede en eski yazılı kaynaklarda tespit ettiğimiz kelime “kut” kelimesidir. Gülensoy, *Köken Bilgisi Sözlüğü*'nde *kut* kelimesini ‘uğur, baht, talih; mutluluk şeklinde tanımlarken Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde “*kut*” şekliyle kullanıldığını belirtmektedir. Ayrıca günümüz Türkiye Türkçesinde *kut* ile türetilen *kutla-*, *kutlama*, *kutlanış*, *kutlan-*, *kutlanma*, *kutlayış*, *kutlu*, *kutululuk*, *kutsal*, *kutsallaşma*, *kutsallaş-*, *kutsa-*, *kutsuz*, *kutsuzluk* gibi farklı kelimelerin de var olduğunu ifade etmektedir (Gülensoy, 2011: 581).

Türkçenin en eski yazılı kaynakları olan Orhun Yazıtlarında “*kut*” kelimesi Kültigin Yazıtının güney cephesinde şu şekilde yer almaktadır:

“*Tengri yarlıkadukın için [ö]züm kutum bar için kağan olurtum.*” (Tanrı buyurduğu için, kendim **devletli** olduğum için kağan oldum.) (Ergin, 1970: 3).

Eski Uygur dönemi eserlerinden *Irg Bitig*'de ise şu şekilde geçmektedir;

“*ala : atlıg : yol : teŋri : men : yarın : kēce : eŋür : men : utru : (ē)ki : yılıg : kiŋi : oglın : sokuŋmuş : kiŋi : korkmuş : korkma : tēmiş : kut : bergey : men : tēmiş : ança : biliŋ : edgü : ol :* (Ala atlı yol tanrısıym! Sabah akşam (atımla) rahvan giderim.” (Bu yol tanrısı) yumuşak mizaçlı iki insanoğluna rastlamış. İnsanoğulları korkmuş. (Yol tanrısı) “Korkma(yın)!” demiş, “(Sizlere) iyi **talih** vereceğim!” demiş. “Öylece bilin: (Bu fal) iyidir” (Yıldırım, 2013: 20).

Kut sözcüğü, ilk Türk-İslam dönemi eserlerinden *Divanü Lugâti't-Türk*'te (DLT); “kutluluk, devlet, baht, uğur, bereket” anlamlarında tanımlanmaktadır:

“*Üme kelse kut kelir*” (Sana misafir gelirse onunla beraber **uğur** ve **bereket** de gelir.) (Ercilasun, 2014: 44).

“*Uluĝnı uluĝlasa kut bulur.*” (İnsan yaşına hürmeten yaşlı adamın vakarını korusa **baht** bulur.) (Ercilasun, 2014: 133).

“*Kut belĝüsü bilig*” (**Talih**in işareti ilim ve akıldır.) (Ercilasun, 2014: 185).

“*Erdemsizden kut çertilür.*” (Edebi ve fazileti olmayan kişiden devlet ve talih gider.) (Ercilasun, 2014: 299).

DLT’de üç yerde *kut* kelimesinin yanında *kıw*, *kuw* kelimelerinin de “baht ve talih” anlamında kullanıldığı görülmektedir:

“*begim özin ogurladı
yarag bilip ugurladı
uluĝ Teñri aĝırladı
anın kut kıw tozı togdı*”

(Beyim kendisini askerlerden çalıp(saklanıp) gizlendi. Fırsat ve imkân kolladı. Yüce Allah ona zafer ihسان etti. Bundan dolayı **devletin ve bahtın** tozu doğdu.) (Ercilasun, 2014: 132).

“*kut kuwıĝ birse idim kuluña
künde işı yüksepen yokar aĝar*”

(Allah kuluna **baht ve talih** verirse onun işi her gün yükselir.) (Ercilasun, 2014: 140).

Ayrıca DLT’de, *kut* kelimesinin, *kutlug*, *kutal-*, *kut al-*, *kutan-*, *kutat-*, *kutsuz* gibi türevleri de bulunmaktadır.

Kut kelimesinin yanında aynı anlama gelen *baht*, *devlet*, *kısmet* gibi kelimeler ilk olarak *Kutadgu Bilig*’de (KB) karşımıza çıkmaktadır.

“İnançsız turur *kut* vefasız yayıg
yorırda uçar terk adaki tayıg

(**Saadete** inanılmaz, o vefasız ve dönektir; yürürken, hemen uçar, ayağı kaygandır.) (KB, 670).

“Bu *kut* kayda bolsa boyun bir yaraş
kalı öznese kutka kadgun küreş

(**Saadet** nerede ise, ona boyun eğ ve kendini beğendir; devlete kafa tutarsan, üzüntü ile boğuşursun) (KB, 681)

“Yayıg ermez erse bu **devlet** özi
Ne edgü neng erdi bu *kut* ay kozı

(Ey kuzum bu **ikbal** ne güzel şey olurdu, eğer **devlet** döneke olmasa idi) (KB, 695).

Kutadgu Bilig’de *baht* kelimesi bir yerde geçmektedir;

“Bolu birdi evren ilig birdi taht
Tuta birsü tengri bu taht birle **baht**

(Devran sana memleket ve taht verdi; Tanrı bu taht ile **bahtını** daim etsin) (KB, 92).

Kutadgu Bilig’de karşımıza çıkan bir diğer kelime ise *kısmet* kelimesidir.

“Kerek yat kerek dünya tezgün yügür
Negü erse **kısmet** sanga ol tegür

(İster yat, ister dünyayı dolaş, koş; **kısmetin** ne ise, sana o nasip olur.) (KB, 1742).

Kut ve *baht* ile ilgili sözlerin yazılı eserlerdeki ilk kullanımlarını bu şekilde örneklendirebiliriz. Ancak bilindiği üzere Türkçe, elimize ulaşan yazılı eserlerinden binlerce yıl geriye giden köklü bir geçmişe sahiptir. Bu köklü geçmiş halk irfanı ile damıtılmış kelimelerimizde, atasözleri ve deyimlerimizde görmek de mümkündür. Çalışmanın ana konusunu teşkil eden atasözleri ve deyimlerdeki *baht*, *talih* ve *şans* ile ilgili tespitler ise bulgular bölümünde sunulmaktadır.

2. Bulgular

Bu bölümde atasözleri ve deyimler *talih* ve *baht* ile ilgili kullanılan kelimeler ve anlam ilişkisi bağlamında sınıflandırılmıştır.

2.1. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II ve Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II’de Yer Alan Atasözlerinin Sınıflandırılması:

2.1.1. Baht ile İlgili Atasözleri:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “Akıl (*baht*) olmayınca başta, ne kuruda biter, ne yaşta.” (130/174)
- “Ana kızına taht kurar, kız *bahtı* kocadan arar.” (146/287)
- “Ana kızına taht kurmuş, *baht* kuramamış(kurmamış).” (146/288)
- “Ananın *bahtı* kızına.” (147/295)
- “Atalar çıkarayım der tahta, döner dolaşır gelir *bahta*.” (158/378)
- “Atın *bahtsız* arabaya düşer.” (162/ 398)

- “At ile avrat yiğidin *bahtına*.” (162/404)
- “*Baht* (akıl) olmayınca başta, ne kuruda biter ne yaşta.” (176/491)
- “*Bahtsızın* bağına yağmur, ya taş yağar ya dolu.” (176/492)
- “İşini kış tut da yaz çıkarsa *bahtına*.” (330/1575)
- “İven kız ere varmaz, varsa da *baht* bulmaz.” (335/1612)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “Ana *bahtı* kızına, baba ocağı oğula kalır.” (Salman *Akkuş-Or.)(42)
 - “Analar bakar *bahta*, kızlar çıkar tahta.” (Anamas *Eğridir-Isp.)(42)
 - “Ananın *bahtı*, kızının tahtı; anası çıkardı, kızı tahtı.” (-Bt.)(43)
 - “*Bahtı* açılan bazara güyemez.” (-Ada.)(57)
 - “Çirkinin *bahtı* çibikler.” (-Gaz.)(80)
 - “İlk *bahtım* altın tahtım,(son *bahtım* su aktım).” (Gündüzbey *Yeşilyurt-Ml.; -Gz.; *Gürün-Sv.; -Vn.; Devekuşçulu, *Görelle-Gr.)(142)
 - “Kız büyür, *bahtı* beraber büyür.”(-Gaz.)(160)
 - “Kimisine *baht* kuruyor, kimisine kuru taht.” (-Vn.)(161)
 - “Tembel uyur, *bahtı* büyür.” (-Vn.)(194)
- #### ***Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler II. Cilt***
- “Adamın ahtına bakma, *bahtına* bak.” (-Gaz.)(19)
 - “Âlet işler el öğünür, *baht* işler kul öğünür.” (*Silifke-İç.)(22)
 - “Ana baba taht yaptırır, *baht* yaptıramaz.” (*Bor-Nğ.)(22)

2.1.2. Talih İle İlgili Atasözleri:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “Güzellerin *talihi* çirkin olur.” (298/1339)
- “Onmadık (*talihsiz*) hacıyı deve üstünde(Arafat'ta) yılan sokar.” (401/2082)
- “*Talihsiz* hacıyı deve üstünde yılan sokar.” (440/2355)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “*Talihini* kuşta değil, işte ara.” (*Bulanca-Gr.) (191)
- “*Talih* yürürse: el getirir, yel getirir, sel getirir.” (-Gaz.) (191)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler II. Cilt

- “Çirkinin *talihi* alınında(alınının ortasında), güzelin talihi ayağının altında.” (-Ama.; -Tr.) (34)
- “Güzelin *talihi* otun kökünde, çirkininki alın şakında.” (-Nğ.) (52)

2.1.3. Kader ile İlgili Atasözleri:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “*Kader* olmayınca kadir bilinmez.” (339/1635)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “At *kaderi*, it kaderi, ille de avrat kaderi.”(*Bünyan-Ky.) (50)

2.1.4. Kısmet ile İlgili Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

• “Balı, parmağı uzun(olan) yemez, *kısmetlisi* yer (yememiş, kısmeti olan yemiş).”
179/515

- “Baykuşun *kısmeti* ayağına gelir.” (183/548)
- “*Kısmet* gökten zembille inmez.” (361/1801)
- “*Kısmetinde* ne varsa kaşığına o çıkar.” (361/1802)
- “*Kısmet* ise gelir Hint’ten, Yemen’den, kısmet değilse ne gelir elden?” (361/1803)
- “*Kısmetsiz* köpek, sabaha karşı uyuyakalır.” (361/1804)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “At murat, katır devlet, eşek *kısmet*, deve gurbettir.” (*Şebinkarahisar-Gr.) (51)
- “Parmağı uzun bal yiyemez, nasipçisi (*kısmetlisi*) yer.” (-Vn.) (182)

2.1.5. Kut ile İlgili Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

• “*Kutsuz* kuşun yuvası doğan yanında olur.” 381/1950

2.1.6. Devlet ile İlgili Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

• “*Devlet* adama ayağıyla gelmez.” (240/939)

2.1.7. Fırsat ile İlgili Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

- “*Fırsat* her vakit ele geçmez.” (281/1215)
- “*Fırsat* sakal altından geçer.” (281/1216)

2.1.8. Uğur ile İlgili Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

• “Atta, avratta *uğur* vardır.” (164/ 415)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “Atta, avratta, yurtta *uğur* var.” (-Vn.; *Merzifon-Ama.; Yavuz*Şavşat-Ar.) (51)
- “*Uğursuzun* gördüğü süt, yoğurt olmaz.” (*Eğridir-Isp.) (197)

2.1.9. Anlamında Baht Kavramını Barındıran Atasözleri:***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II***

• “Allah isterse bir kulun işini, mermere geçirir dişini; istemezse işini, muhallebi yerken kırar dişini.” (139/241)

- “Allah verince kimin oğlu, kimin kızı demez.” (140/252)
- “Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir.” (141/253)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “Allah bir adama verirse, yel getirir, sel getirir, el getirir.” (-El.) (39)
- “Allah bir adamdan alırsa yel götürür, sel götürür, el götürür.”(-Bt.) (39)
- “Fakir hırsızlığa çıkmış, ay akşamdan doğmuş.” (Gündüzbey *Yeşilyurt-Ml.) (120)

2.2. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II ve Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II'de Geçen Deyimlerin Sınıflandırılması:

2.2.1. Baht ile İlgili Deyimler:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “*Baht* açık olmak.”(Talihi yâr olmak.) (611/3582)
- “*Baht* bağlı olmak.” (611/3583)
- “*Baht* kara.” (611/3584)

Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I. Cilt

- “Ağ *bahtlı*, altın tahtlı olasin.” (-El.) (217)
- “Ak *bahtlı* olasin.” (-El.) (222)
- “*Baht* baran.” (-Gaz.) (246)
- “*Baht* bağlanmak.”(Anamas, *Eğridir-Isp.) (246)
- “*Bahtına* düştüm.” (-Gaz.) (246)
- “Başıma bakma, *bahtıma* bak.” (-Vn.) (249)
- “Bekle koca kız *bahtın* açılsın.” (*Eğridir-Isp.) (252)
- “Otur kızım otur, *bahtın* açılsın.” (-Çkr.) (370)

2.2.2. Talih İle İlgili Deyimler:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “Aleme *talih*, bize kör Salih mi?” (561/3071)
- “*Talhim* olsaydı anamdan kız doğardım.” (1064/8158)
- “*Talihine* (kaderine) küsmek.” (1064/8159)
- “*Talihi* yâr olmak (yaver gitmek).” (1065/8160)

2.2.3. Anlamında Baht Kavramını Barındıran Deyimler:

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II

- “Allah “yürü ya kulum” demiş.” (565/3121)
- “Anası (onu) kadir gecesi doğurmuş.(Kadir gecesi doğmuş.)” (574/3206)
- “Dört ayak üstüne düşmek.” (732/4808)

3. Sonuç

Türkçede *baht*, *talih*, *kut*, *devlet*, *kısmet*, *uğur* gibi kelimelerle tanımlanan ve iyilik doğruluk, kader ve bunun gibi anlam katmanlarına sahip olan, kısaca kutluluk diyebileceğimiz kavramlar dilimizin zenginlikleri arasındadır. Çalışmada Ömer Asım Aksoy tarafından hazırlanmış olan “*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*” ile Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılmış olan “*Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*” adlı eserler tarandı ve bu eserlerde yer alan atasözlerimizde ve deyimlerimizde geçen baht ve baht ile ilgili diğer kelimeler tespit edilmeye çalışıldı. Bu eserler, dilimizde kullanılan atasözlerin ve deyimlerin genel anlamda en iyi şekilde toplanıp bir araya getirilmiş örnekleridir.

Yapılan çalışmada elde edilen bilgilerden hareketle baht kelimesi ile aynı kavramı içeren kelimelerin;

- Türkçenin ilk yazılı eserlerinden günümüze kadar gelen her döneminde yazılı kaynaklarda yer aldığı,
- Atasözleri ve deyimlerde canlı ve işlek bir şekilde kullanıldığı,
- Halk irfanının ürünü olan atasözleri ve deyimlerde çeşitli söz sanatlarıyla, mecazlarla ve benzetmelerle kullanıldığı tespit edildi.

Çalışmada dil-kültür ilişkisi içerisinde derin anlamları olan ve dili kullanan insanların umutlarını, mutluluklarını ve bunun gibi duygu ve durumlarını karşılamak için kullandıkları *baht*, *talih*, *kut*, *devlet*, *kısmet*, *uğur* gibi kelimelerin atasözleri ve deyimlerimiz içerisindeki kullanımları tespit edilmeye çalışılmıştır.

4. Kaynaklar

- Aksoy, Ö. Âsım. (1965). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*, Ankara: İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. Âsım. (1965). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, Ankara: İnkılap Yayınları.
- Alyılmaz, Cengiz. (1994). *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arat, R. Rahmeti. (1992). *Atebetü'l Hakayık*, Ankara: TDK Yayınları.
- Arat, R. Rahmeti. (1979). *Kutadgu Bilig III İndeks*, (Haz. Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Arat, R. Rahmeti. (1999). *Kutadgu Bilig I Metin*, Ankara: TDK Yayınları.
- Arat, R. Rahmeti. (2003). *Kutadgu Bilig*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Argunşah, Mustafa ve Galip Güner. (2015). *Codex Cumanicus*, Ankara: Kesit Yayınları.
- Atalay, Besim. (2006). *Divanü Lûgat-it Türk Çevirisi I*, Ankara: TDK Yayınları.
- Atalay, Besim. (2006_a). *Divanü Lûgat-it Türk Çevirisi II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Atalay, Besim. (2006_b). *Divanü Lûgat-it Türk Çevirisi III*, Ankara: TDK Yayınları.
- Atalay, Besim. (2006_c). *Divanü Lûgat-it Türk Dizin IV*, Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, Tahsin. (1986). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- BAAD: *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I, II* (1996), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet. (2015). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Clauson, Sir Gerard. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Clarendon Press.
- Çetin, Engin. (2017). *Altun Yaruk Sekizinci Kitap (Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin)*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Devellioğlu, Ferit. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitapevi.
- Ercilasun, A. Bican ve Ziyat Akkoyunlu (2014). *Dîvânü Lugâti't-Türk, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Ankara: TDK Yayınları.
- Erdal, Marcell. (1991). *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon Vol. I-II*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Gülensoy, Tuncer. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Kelimelerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N*, Ankara: TDK Yayınları.
- Karaağaç, Günay. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (1. bs.), Ankara: TDK Yayınları.
- Kaya, Ceval. (1994). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Mert, Osman. (2015). *Koli Çor Yazıtı ve Anıt Mezar Kompleksi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Nadelyaev, V. M. vd. (1969). *Drevnyurkskiy Slovar*, Leningrad.
- Orkun, H. Namık. (2011). *Eski Türk Yazıtları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Özsoy, B. Sami. (2004). *Dede Korkut Kitabı*. Manisa.
- Radloff, Wilhelm. (1895). *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*, St-Petersburg.
- Radloff, Wilhelm. (1897). *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*, Neue Folge, St-Petersburg.
- Sevortyan, Ervand. (1974). *Etimologičeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov I*, Moskova: Akademiya Nauk.

- Tekin, Talat. (2008). *Orhun Yazıtları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Tekin, Talat. (1986). İslam Öncesi Türk Şiiri, *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı (Eski Türk Şiiri)*.
- Tietze, Andreas. (2009). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- TS: *Türkçe Sözlük 1, 2* (1988). Ankara: TDK Yayınları
- Şirin, Hatice. (2009). *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*, Konya: Kömen Yayınları.
- Yıldırım, Faruk. (2013). *İrk Bitiğ ve Runik Harfli Metinlerin Dili*, Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüce, Nuri. (1994). *Mukaddimetü'l-Edeb*, Ankara: TDK Yayınları.